

Zkracování evropského záchraného lana pro uhlí

Sledování postupného rušení dotací v deseti zemích

Sejal Patel, Laurie van der Burg a Leah Worrall

Česká republika

Klíčová sdělení

Transparentnost - vykazování dotací

Hodnocení: špatné

- Česká republika nezveřejňuje přehled o dotacích země na uhlí a dosud se nezavázala k vyhodnocení dotací na fosilní paliva mezi zeměmi nacházejícími se ve stejné situaci v rámci procesu G20.

Těžba uhlí - postupné snižování dotací

Hodnocení: dobré

- Česká republika poskytuje pomoc na podporu uzavírání uhelných dolů a na sanaci ekologických škod, stejně tak na pokrytí sociálních nákladů spojených s postupným ukončením hornické činnosti.

Uhelná elektrárna (a teplo) - postupné snižování nákladů

Hodnocení: špatné

- Česká republika je osvobozena od energetické daně pro konkrétní využití uhlí a má dotace na podporu modernizace uhelných kotlů.
- Stejně jako ostatní členské státy EU používá údajně Česká republika článek 10c výjimka ze systému EU pro obchodování s emisemi (EU ETS) za účelem dotování stávajících a nových uhelných elektráren, ale není jasné, do jaké míry tak učinila.

1. Trendy v oblasti produkce a využití uhlí v České republice

Uhlí hrálo - a stále hraje - v České republice velkou roli v energetickém mixu, a to jak z hlediska těžby uhlí, tak uhelné produkce, z nichž většina je ve vlastnictví státu. Kromě uhlí tvoří nadále i ostatní fosilní paliva v České republice významnou část v dodávce energie (OECD, 2015). V roce 2013 představovaly fosilní paliva přibližně 75 % celkové dodávky energie v České republice (TPES), přičemž 38 % pocházelo z uhlí, 20 % z ropy a 17 % ze zemního plynu (OECD, 2015).

V České republice jsou k dispozici značné zdroje uhlí - odhadem se jedná o 2,3 miliard tun hospodářsky využitelných zásob uhlí (Euracoal, 2016). Těžebnímu sektoru dominuje ČEZ, z větší části státní integrovaná energetická skupina, vlastníci hnědohuelnou společnost Severočeské uhelné doly, a.s., která produkuje okolo 50 % hnědého uhlí v České republice a která je zároveň největším spotřebitelem uhlí, provozujícím většinu uhelných elektráren v zemi (OECD, 2015). V České republice je v provozu celkem devět uhelných dolů, a to včetně pěti hnědohuelných dolů (OECD, 2015). I když od roku 1990 platí z ekologických důvodů regulace k zabránění rozšiřování hnědohuelných aktivit, zrušila vláda v roce 2015 některá z těchto nařízení a zvýšila limity rozšiřování na jednom z dolů (CAN Europe, 2015). Celkem se odhaduje, že produkce uhlí v České republice bude v období let 2016 až 2020 mírně klesat, a to z 53 na 52 milióny tun (výzkum BMI, 2016). Vláda uvedla, že chce postupně omezit uhelný průmysl, a zároveň slibuje pomoc lidem, kteří tak přijdou o svou práci. Nicméně ministři opakovaně odmítají tvrzení, že vládní pomoc bude poskytnuta nemajetné uhelné těžební společnosti New World Resources (NWR), která žádá o vládní podporu (Reuters, 2016a).

V roce 2013 se uhlí podílelo 51 % na výrobě energie, z čehož přibližně jedna čtvrtina byla generována v elektrárnách s kombinovanou výrobou tepla a energie (CHP) (OECD, 2015; OECD, 2016). Česká republika většinu své vyrobené energie vzniklé ze spalování uhlí vyváží a je třetí největším vývozcem elektřiny v EU po Francii a Německu (IEA, 2016).

Od roku 2010 státem vlastněná skupina ČEZ nadále investuje do výroby elektrické energie ze spalování uhlí; investovalo se do elektráren Tušice II a Pruněrov II za účelem rozšíření jejich činnosti o dalších 20 - 25 let, přičemž se plánuje, že nová elektrárna na hnědé uhlí Ledvice s výkonem 600 MW bude fungovat dalších 40 let (IEA, 2016). Česká republika v současné době disponuje výkonem uhelných elektráren 9 GW. Ačkoliv bylo zrušeno 1,2 GW plánované kapacity uhelných elektráren, jedna uhelná elektrárna, Ledvice 660, je stále ještě ve výstavbě a několik dalších se zdokonaluje (Coal Plant Tracker, 2016).

Ústředním zájmem pro Českou republiku jsou sociální náklady a náklady na ochranu životního prostředí spojené s výrobou energie ze spalování uhlí. V roce 2015

tvořila energie ze spalování uhlí 38 % z celkových emisí skleníkových plynů či 48 Mt CO₂ (Sandbag, 2016). Používání uhlí je také značnou hrozbou pro místní kvalitu ovzduší (IEA, 2016). Protože uhlí představuje levnou variantou pro vytápění, spotřeba domácností zodpovídala v roce 2015 za 20 % celkové spotřeby uhlí, což se významně podílí na nízké místní kvalitě ovzduší a na problémech spojených s veřejným zdravím (IEA, 2016). V roce 2013 byla energie ze spalování uhlí příčinou asi 1400 předčasných úmrtí a způsobila náklady na zdraví v rozmezí od 2 do 3,8 miliard € (Schailbe, et al., 2016).

2. Stav dotací na uhlí a energie ze spalování uhlí v České republice

Jako členský stát Evropské unie (EU), a tím i součást G20, zopakovala Česká republika svůj závazek postupně od roku 2009 každoročně rušit dotace na fosilní paliva. V roce 2016 jako setrvávající člen EU, a tím i součást G7, vyzvala země všechny národy k ukončení dotací na fosilní paliva do roku 2025. Evropská komise (EK) dále opakovaně vyzývá členské státy EU k ukončení všech dotací na činnosti poškozující životní prostředí do roku 2020, včetně těch, které se týkají fosilních paliv.

Nicméně vláda České republiky i nadále poskytuje podporu uhlí, včetně ustanovení pro restrukturalizaci odvětví těžby uhlí prostřednictvím dvou podniků, které jsou vlastněné státem a které jsou na státních dotacích vysoce závislé: DIAMO, s.p. a Palivový kombinát Ústí, s.p. (OECD, 2016). Kromě toho vláda podporuje uhlí prostřednictvím osvobození od daní, které snižuje náklady na spotřebu uhlí, a prostřednictvím podpory modernizace uhelných dolů v rámci Systému EU pro obchodování s emisemi (ETS) sloužící k prodloužení životnosti uhelných aktiv v České republice. Článek 10c tohoto systému (EU ETS) dává „bezplatnou povolenku [členským státům s nízkými příjmy] na zařízení na výrobu elektřiny pod podmínkou, že investují alespoň ekvivalentní finanční hodnotu do modernizace a diverzifikace svých energetických systémů“ (Carbon Market Watch, 2016:2). Česká republika ale namísto diverzifikace svých energetických zdrojů používá tyto investice do modernizace své kapacity fosilních paliv, k investování do nové výroby energie z fosilních paliv a ke zvýšení budoucí spotřeby uhlí (Carbon Market Watch, 2016). Přibližně polovina těchto investic uvedených v článku 10c národního plánu České republiky podporuje uhelná zařízení (Carbon Market Watch, 2016).

Podíl dotací na uhlí poskytovaných v České republice je přidělen ke zmírnění negativních ekologických a sociálních dopadů současné a minulé hornické činnosti. Licenční poplatky, které uhelné společnosti platí do ústředního státního rozpočtu, nepodporují širší vládní výdaje, neboť jsou z velké části použity na odstranění škod způsobených těžbou uhlí (OECD, 2016). Nedávno, v roce 2016, schválila Evropská komise návrh vzešlý od České republiky

k poskytnutí 22 miliardů € ve formě státní podpory soukromé těžební společnosti OKD za účelem pokrytí nákladů spojených s uzavřením dolu Paskov, který byl ztrátový na každou vytěženou tunu uhlí. Tato pomoc bude poskytnuta na základě podmínky, že se důl trvale uzavře do 31. prosince 2017 a že prostředky budou použity na pokrytí výdajů na zaměstnance, kteří přijdou v důsledku uzavření dolu o práci (Evropská komise, 2015).

IEA (2016) považuje za pravděpodobné, že budou nabídnuty nové dotace na podporu modernizace stávajících uhelných elektráren se zpracováním spalín nebo na nahrazení stárnoucích elektráren výkonnějšími továrnami. Očekává se, že tyto investice povedou nadále k závislosti na energii ze spalování uhlí, a tím i vytváření závislosti na dotacích, které jsou v účinnosti, aby odškodňovaly obce postižené těžbou uhlí.

3. Opatření České republiky ohledně dotací na uhlí vysvětlena

**Roční průměr dotace na uhlí (viz tabulka):
115 miliardů €, což odpovídá 2920 miliardům korun.**

Níže uvedený rozpis poskytuje chronologický přehled o historických, stávajících a nových dotacích na uhlí v České republice. Historické dotace nejsou součástí ročního průměrného odhadu uhelných dotací, protože byly vyřazeny:

- Sanace starých ekologických škod (**Historické: k dispozici jsou údaje pouze pro rok 2009**): Ministerstvo financí podporuje sanaci starých ekologických škod spojených s těžbou uhlí prostřednictvím Fondu národního majetku, který umožňuje subjektům zabývajících se těžbou uhlí čerpat finanční prostředky pro tento účel (OECD, 2016; Kaštovský a Platzek, 2010). Vzhledem k tomu, že se tato podpora již nadále neposkytuje, není zahrnuta v tabulce uvedené níže.
- Programy financující sanaci ekologických škod způsobených před rokem 1994 (**Historické: k dispozici jsou údaje pouze pro rok 2009**): Stát přebírá zodpovědnost za financování sanace ekologických škod způsobených těžbou uhlí před rokem 1994 (OECD, 2016; Kaštovský a Platzek, 2010). Vzhledem k tomu, že se tato podpora již nadále neposkytuje, není zahrnuta v tabulce uvedené níže.
- Sanace ekologických škod způsobených těžbou uhlí financovaná z licenčních poplatků na těžbu uhlí (**pokračování: po roce 1993**): Licenční poplatky převedené do centrálního státního rozpočtu (25 % ze všech licenčních poplatků zaplacených těžebními společnostmi obvodnímu báňskému úřadu) jsou určeny k pokrytí sanace ekologických škod způsobených hornickou činností. Před rokem 2000 byla polovina těchto licenčních poplatků zaplacených centrálnímu státnímu rozpočtu vyčleněna tímto způsobem, od roku 2001 jsou pak

všechny přiděleny na sanační programy (OECD, 2016). Licenční poplatky placené firmami jako takové „neposkytují náhradu státu za povolení využívat státem vlastněné uhelné zdroje, protože většina těchto plateb je použita na likvidaci škod vzniklých činností důlního průmyslu. Jedná se o dotace poskytované důlnímu průmyslu ve formě ušlých tržeb z licenčních poplatků pro stát.

- **Bezplatné povolenky na emise v rámci EU ETS (pokračování: po roce 2003)**: Článek 10c směrnice Systému EU pro obchodování s emisemi (ETS) umožňuje členským státům s nižšími příjmy z východní a střední Evropy vydat bezplatnou povolenku na zařízení na výrobu elektřiny pod podmínkou, že investují alespoň ekvivalentní finanční hodnotu do modernizace a diverzifikace svých energetických systémů (Carbon Market Watch, 2016). Nicméně tato výjimka byla do značné míry zneužívána k dotování stávajících a nových uhelných elektráren ve střední a východní Evropě. V České republice téměř polovina (46 %) investic uvedených v článku 10c národního plánu podporuje uhelná zařízení.
- **Restrukturalizace uhelného průmyslu (pokračování: po roce 2005)**: V roce 1992, jako součást uzavírání neehospodárných podzemních dolů, se Česká republika zavázala k financování technické práce pro uzavírání dolů s cílem napravit následky minulé hornické činnosti a také pokrýt sociální náklady na postupné ukončení hornické činnosti (včetně zdravotních benefitů pro horníky) (OECD, 2016).
- **Odpuštění energetické daně pro konkrétní využití pevných paliv (pokračování: po roce 2008)**: Různé využití tuhých paliv je osvobozeno od energetické daně, která se běžně vybírá z energetických produktů. To zahrnuje využití uhlí pro:
  - kombinovanou výrobu tepla a elektrické energie v případech, že je teplo dodáváno do domácností
  - přepravu lodí, která není určena pro rekreační účely
  - určité chemické, mineralogické a metalurgické procesy
  - výrobu koksu.Všechny osoby s diplomatickou imunitou také dostávají slevy na energetickou daň uvalenou na tuhá paliva (OECD, 2016).
- **Podpora nahrazení starých kotlů výkonnějšími kotli (Nové: po roce 2015)**: Vláda má finanční závazky na zlepšení energetické účinnosti domácností, ale část této podpory je přidělena na náhradu starých kotlů na uhlí výkonnějšími verzemi, což vede nadále k závislosti na uhlí. Ačkoliv je tato podpora o něco nižší než podpora poskytovaná na kotle na biomasu a tepelná čerpadla, není rozdíl dostatečně velký na to, aby přesvědčil domácnosti přejít na obnovitelné zdroje energie (Bankwatch, 2016).
- **Státní pomoc společnosti OKD na uzavření dolu Paskov (Nové: po roce 2018)**: V únoru 2015 schválila Evropská komise 22 miliardů € státní podpory OKD, soukromé těžební firmě vlastněné společností New World Resources N.

V., která byla v květnu 2016 prohlášena za nesolventní poté, co nedokázala zajistit vládní pomoc. Tato státní podpora, poskytnutá pod podmínkou, že se důl Paskov trvale uzavře do 31. prosince 2017, bude použita na pokrytí nákladů spojených s uzavřením tohoto dolu, který byl ztrátový na každou vytěženou tunu uhlí. Jak již bylo uvedeno, budou náklady použity na pokrytí výdajů spojených se ztrátou zaměstnání (Evropská komise, 2015). Mezi další opatřeními byl také zaveden zákon udělující všem horníkům možnost odejít do důchodu o sedm let dříve (PragueMonitor, 2016). Po schválení státního úvěru v hodnotě 700 miliónu korun v červenci 2016 a v reakci na dopis žádající o dodatečnou podporu, učinila Česká republika v prosinci 2016 nabídku převzít těžební společnost OKD za 1 Kč (Český rozhlas, 2016; Reuters, 2016b).

4. Možnosti k postupnému zrušení dotací na uhlí a energie ze spalování uhlí v České republice

V případě, že se dotace používají k restrukturalizaci odvětví energetiky, kdy se upouští od využívání uhlí, jako je tomu v případě ozdravení důlní půdy a rekvalifikace pracovních sil, potom mohou podpořit energetickou transformaci v České republice. V roce 1994 zavedla vláda České republiky povinnost pro uhelné těžební společnosti zřídit finanční rezervy pro doly, které jsou v současnosti v provozu, aby tak pokryly náklady na sanaci, rekultivaci a škody. Jedná se o pozitivní příklad zvládnutí závazků, který ostatní členské státy mohou následovat (OECD,

2015). Nicméně všechny následující příklady slouží opačným směrem a zpomalují energetickou transformaci prodlužováním životnosti uhelných aktiv:

- ostatní dotace na uhlí poskytované Českou republikou, včetně osvobození od energetické daně
- financování modernizace uhelných dolů
- využití bezplatných povolenek na emise kvůli investicím do uhelných elektráren
- potenciálně nové dotace na a) podporu dovybavení stávajících uhelných elektráren se zpracováním spalin nebo b) nahrazení stárnoucích elektráren výkonnějšími atd.

Vláda by měla namísto udržování závislosti na energii ze spalování uhlí se všemi přidruženými sociálními náklady a náklady na životní prostředí směřovat své zdroje do transformace, která se odklání od uhlí.

Tabulka 1. Stávající a nová opatření, která podporují uhlí:

Opatření	Typ dotace	Kategorie dotace	Palivo	Roční průměr (v miliónech €)	Rok(y), pro které se odhaduje, že bude k dispozici	Zdroj
Sanace ekologických škod způsobených těžbou uhlí financovaná z licenčních poplatků na těžbu uhlí	Rozpočtová podpora	Vyřazování z provozu a obnova životního prostředí	Koksovatelné uhlí, další bitumenové uhlí, hnědé uhlí	6,4	2005 - 2014	OECD (2015)
Článek 10c výjimka, EU ETS	Rozpočtová podpora	EU ETS	Uhlí	Není k dispozici	Nelze použít	Carbon Market Watch (2016)
Restrukturalizace uhelného průmyslu	Rozpočtová podpora	Těžba uhlí	Koksovatelné uhlí, další bitumenové uhlí, hnědé uhlí	66,2	2005 - 2014	OECD (2015)
Odpuštění energetické daně pro konkrétní využití pevných paliv	Daňové výdaje	Uhelné elektrárny (další); domácnosti	Černé uhlí	34,1	2008-2014	OECD (2015)
Státní pomoc společnosti OKD na uzavření dolu Paskov (nové)	Rozpočtová podpora	Podpora přechodu	Černé uhlí	8,0	2017-2019	EC (2015)
Výzkum, vývoj a demonstrace rozpočtu na uhlí	Rozpočtová podpora	Výzkum a vývoj	Uhlí	0,5	2007-2014	IEA (2016)

Referenční literatura

- Bankwatch. (2016) *'Bring on the money, don't ask for results.'* Prague: Bankwatch CEE. (<http://bankwatch.org/sites/default/files/enfants-terribles-CzechRepublic.pdf>).
- BMI Research. (2016) *'Czech Republic Mining Report.'* London: Business Monitor International (<http://store.bmiresearch.com/czech-republic-mining-report.html>).
- Climate Action (CAN) Europe. (2015) 'Government policies on the phasing-out of coal'. CAN Europe Coal Briefing. Brussels: CAN Europe (<http://www.caneurope.org/docman/coal-phase-out/2811-coal-briefing-3-phase-out-of-coal/file>).
- Carbon Market Watch. (2016) *'Fossil fuel subsidies from Europe's carbon market: the lessons learnt with article 10C of the EU ETS directive and recommendations for the post-2020 period.'* Brussels: Carbon Market Watch (<http://carbonmarketwatch.org/wp-content/uploads/2016/04/Fossil-fuel-subsidies-from-Europes-carbon-market-final-web.pdf>).
- Český rozhlas Radio Praha. (2016) 'Czech state bids to take over OKD mining company'. Prague: Hello Czech Republic, operated by Czech Ministry of Foreign Affairs (<http://www.czech.cz/en/Comercio/Czech-state-bids-to-take-over-OKD-mining-company>).
- Coal Plant Tracker. (2016) 'Coal Plant Tracker: Czech Republic' Brussels: Euracoal (<https://euracoal.eu/info/country-profiles/czech-republic/>).
- European Commission (EC). (2015) 'State aid SA.39570 (2014/N) – Czech Republic. Aid to OKD, a.s. for the closure of the Paskov mine'. Brussels: EC (http://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/254578/254578_1680719_130_2.pdf).
- IEA. (2014) 'Energy Supply Security. Chapter 4: Emergency response systems of individual IEA countries'. Paris: IEA (https://www.iea.org/media/freepublications/security/EnergySupplySecurity2014_TheCzechRepublic.pdf).
- IEA. (2016) 'Energy policies of IEA countries: Czech Republic 2016 Review'. Paris: IEA. (https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/Energy_Policies_of_IEA_Countries_Czech_Republic_2016_Review.pdf).
- IMF. (2015) 'IMF Survey: Counting the Cost of Energy Subsidies'. Washington D.C.: IMF (<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2015/new070215a.htm>).
- Kaštovský, V. and Platzek, A. (2010) 'Eliminating negative consequences of mining in the Czech Republic — main methods and financial resources'. Ha Noi: Ministry of Industry and Trade.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2016) 'Fossil Fuel Support – CZE'. Paris: OECD (http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=FFS_CZE).
- OECD. (2015) 'Czech Republic: Country Overview'. Paris: OECD (ftp://ftp.oecd.org/FFS2015/CZE_country%20overview.pdf).
- Praguemonitor. (2016) 'Czech miners to retire at 56, 7 years before rest'. *Praguemonitor* (<http://www.praguemonitor.com/2016/06/16/czech-miners-retire-56-7-years-rest>).
- Reuters. (2016a) 'Czech minister aims for gradual phase-out of hard coal mines'. Johannesburg: Reuters Africa (<http://af.reuters.com/article/commoditiesNews/idAFL8N14P1U220160105?pageNumber=2&virtualBrandChannel=0>).
- Reuters (2016b) 'Czech government approves loan to help miner OKD'. London: Reuters UK (<http://uk.reuters.com/article/uk-czech-okd-idUKKCN1072M3>).
- Sandbag. (2016) *'How much CO₂ came from coal fired power stations in 2015?'* London: Sandbag.
- Sandbag. (2014) 'Slaying the dragon: vanquish the surplus and rescue the ETS'. London: Sandbag (<https://sandbag.org.uk/wp-content/uploads/2016/11/Sandbag-ETS2014-SlayingTheDragon.pdf>).
- Schailbe et al. (2016) 'Lifting Europe's Dark Cloud – how cutting coal saves lives.' Brussels: EEB; Brussels: CAN Europe; Brussels: The Health and Environment Alliance (HEAL); London: Sandbag; Gland: WWF (<http://www.eeb.org/index.cfm?LinkServID=E3882544-5056-B741-DBB3E8DE57F619F6>).

Tento materiál financuje Dubová nadace (Oak Foundation) a nadace Hewlett (Hewlett Foundation).

Autoři děkují za podporu a rady k této národní zprávě Jiřímu Jeřábkovi (Greenpeace Česká republika). Autoři by také chtěli poděkovat Holly Combe a Amie Retallick za redakční podporu.

Tato stručná zpráva o daných zemích je podkladem pro instruktáž o politice ‚Zkracování evropského záchranného lana pro uhlí: sledování postupného rušení dotací v deseti zemích‘.

Pro účely této zprávy o daných zemích zahrnují dotace na uhlí: přímé výdaje, daňové výdaje a další podpůrné mechanismy (např. mechanismy kapacity). V národním celkovém počtu dotací pro každou zemi a v samotných stručných zprávách o zemích jsou v případě dostupných informací zahrnuty odhady pro všechny tyto kategorie. Instruktáž o politice poskytuje podrobnější pojednání o metodologii, která byla použita pro tyto stručné zprávy o daných zemích. Autoři vítají zpětnou vazbu jak na tuto zprávu, tak na instruktáž o politice, aby zlepšili přesnost a transparentnost informací o dotacích na uhlí.

Tabulkový procesor shrnující údaje o dotacích na uhlí pro 10 hodnocených evropských zemí je k dispozici na: odi.org/coal-subsidies-Europe

---

Overseas Development Institute
203 Blackfriars Road
London SE1 8NJ
Tel +44 (0)20 7922 0300
Fax +44 (0)20 7922 0399
www.odi.org
info@odi.org

ODI is the UK's leading independent think tank on international development and humanitarian issues. Readers are encouraged to reproduce material for their own publications, as long as they are not being sold commercially. As copyright holder, ODI requests due acknowledgement and a copy of the publication. For online use, we ask readers to link to the original resource on the ODI website. The views presented in this paper are those of the author(s) and do not necessarily represent the views of ODI or our partners.

© Overseas Development Institute 2017. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial Licence (CC BY-NC 4.0).